

розмовна і термінологічна.

Цілком природними є фразеологізми, що належать в основному науковому стилю /робити висновки, йде мова, мати рацію, мати на увазі, взяти участь, провести редакційну роботу, мати вагу, звернути увагу, припадає малий відсоток, приходиться до висновку, дати лектуру, укладено план, триматися дефініції, прибирати тенденційну закраску, видавати в системі/.

Є в працях В.Гнатюка західноукраїнські варіанти фразеологізмів: уложити програму, держатися засади, приналежить головна роль, підшиватися під автора, дотикатися цього питання, надасть їм ... значення, мусить вдарити факт, впав на добру думку, стратити силу.

Цілком природними є фразеологізми розмовного плану, особливо в аналізі змісту різних фольклорних текстів: переходити з уст в уста, се діється на наших очах, слова з пісні не викидають, все, що попаде під руки, перепускати через свої руки, наробився як віл, довгі віки, в білий день, посікли на дрібний мак.

Таким чином, лексика і фразеологія праць В.Гнатюка про фольклор засвідчують процес становлення нової наукової дисципліни, мова якої в своїй основі жива, народна, загальноукраїнська, хоч цілком природно в ній простежуються елементи і запозичені, і вузьколокальні, західноукраїнські.

ОЛЕКСІЙ ЄВТУШОК

/ Рівненський педінститут /

ДО ПИТАННЯ ПРО СИСТЕМНІСТЬ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ

Серед багатьох проблем, які розробляв академік Володимир Гнатюк, вагоме місце належить науковим концепціям розвитку народно-

розмовної мови на різних її структурних рівнях.

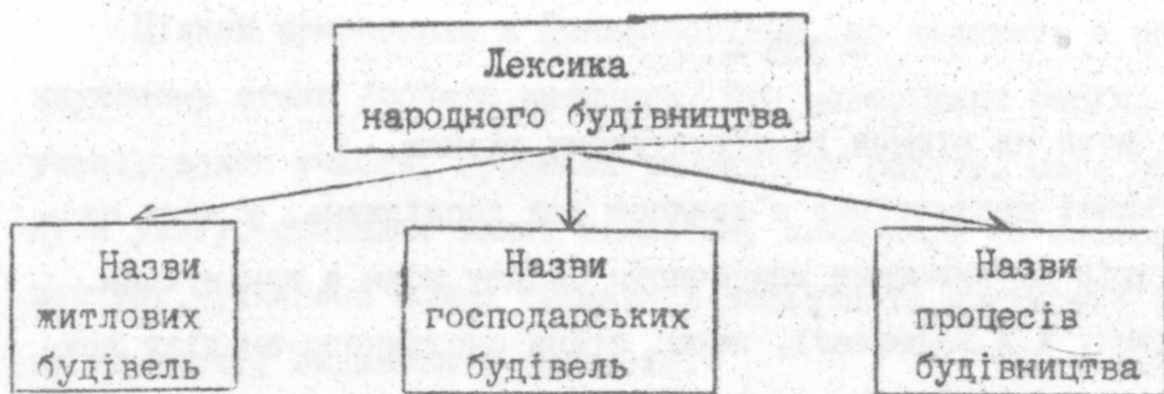
В останні десятиріччя з'явилося ряд досліджень, у яких системний підхід до вивчення лексичного складу мови є домінуючим.

На думку А.А.Уфимцевої, перші етапи системного аналізу лексики знайшли своє відображення у працях О.О.Потебні, згодом утверджувалися у працях М.М.Покровського, Л.В.Щерби, В.В.Виноградова. Ідеї системного вивчення лексики продовжили Д.М.Шмельов, М.І.Толстой, О.М.Трубачов, Г.П.Клепікова, В.В.Мартинов, М.В.Никончук та ін.

— При всій різноманітності підходів до визначення факторів системних відношень у діалектній лексиці і семантиці незаперечним лишається факт наполегливо^{го} стремління лексикологів установити "взаємозв'язки і взаємообумовленість лексико-семантичних явищ" /Д.М.Шмельов/, вивчити типи зв'язків між словами і позамовною дійсністю, описати ієрархію системотворчих засобів.

Системний принцип аналізу діалектної лексики дозволяє з'ясувати специфіку відношень між її елементами, об'єктивно визначити семантично однотипні групи слів - тематичні групи лексики і лексико-семантичні групи /ТГЛ і ЛСГ/. Для правильного розуміння таких лексичних об'єднань важливе значення має врахування критеріїв їх виділення - передусім взаємозв'язку структурних типів лексики і типів відображуваних ними предметів і явищ матеріальної дійсності. Крім того, необхідно враховувати внутрісистемні зв'язки компонентів. А це неможливо без розуміння особливостей семантичної структури окремих елементів лексичної мікросистеми.

Дослідження однієї з найархаїчніших і найбільш об'ємних за складом тематичних груп - лексики народного будівництва - переконує, що в цій лексико-семантичній системі закономірно поєднуються різні за складом лексичні групи, між якими існує тісний зв'язок /див. схему/. Тому одним із завдань нашої роботи є встановлення

характеру детермінізму семантичної структури лексеми організацією цілісного сегмента системи. Відзначимо, що конкретна лексема не існує в мові ізольовано. Як внутрі ТГЛ, так і поза нею назви взаємопов'язані між собою своїми окремими значеннями, звідси – вплив компонентів семантичної структури одних лексем на інші, тиск системи на елементи, які її формують.

У доповіді проаналізуємо матеріал кількох діалектних лексичних парадигм, що об'єктивно визначені у системі лексики поліських говорів. Лексичну парадигму розуміємо як типізований набір опозицій, компоненти яких об'єднані на основі спільних диференційних ознак /ДО/.

Аналіз матеріалу багатьох ЛСГ тематичної групи лексики будівництва у поліських говорах показав, що ця макроструктура характеризується цілісністю і системністю. У внутрішній структурі ЛСГ на основі спільних ДО денотата виділяються окремі мікропарадигми. Елементи мікропарадигм можуть перехрещуватися між собою, у ряді випадків накладатися, детермінуючи явища семантичного синкретизму лексем. Так, наприклад, деякі назви на позначення житлових будівель перебувають у синкретичних відношеннях з назвами, які позначають частини і деталі споруд.

Семантична структура окремих лексем у значній мірі детермінується специфікою структурної організації сегментів системи.